

Ovaj Vodič je objavljen
uz podršku američkog naroda preko
Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID).
Fondacija lokalne demokratije
je odgovorna za sadržaj ovog dokumenta
i stavovi koji su u njemu izneseni
ne odražavaju stavove USAID-a
ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Bilten br. 12 • Vodič kroz prava u Kantonu Sarajevo • Izdavač: Fondacija lokalne demokratije Sarajevo • Urednik: Jasmina Mujezinović • Autori: Amer Homarac i Jasmina Mujezinović • Lektorica: Gordana Bosić • Štampa: CPU Sarajevo • Tiraž: 500 primjeraka
• Za informacije obratite se Fondaciji lokalne demokratije, Bravadžiluk bb, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina • Tel/Fax: + 387 33 236 899, 237 240 • e-mail: adl@bih.net.ba • Web: www.fld.ba • Godina izdavanja: 2011.

VODIČ KROZ PRAVA U KANTONU SARAJEVO

Sarajevo, 2011. godine

SADRŽAJ

Uvod	8
Glava I – Socijalna zaštita u KS.....	10
Glava II – Korisnici socijalne zaštite	12
Šta je to socijalna zaštita?.....	12
Šta je to socijalna potreba?	12
Ko može biti korisnik socijalne zaštite?.....	12
A. Osobe i porodice u stanju socijalne potrebe.....	12
B. Materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe	13
Materijalno neosigurana	13
Nesposobnom za rad.....	13
C. Osobe sa invaliditetom i osobe ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju.....	14
D. Osobe i porodice koje bi svoju socijalnu sigurnost trebale ostvariti od primanja po osnovu	14
E. Stare osobe bez porodičnog staranja	15
F. Osobe sa društveno negativnim ponašanjem	15
G. Osobe izložene zlostavljanju i nasilju u porodici	15
H. Zakonodavac posebno štiti djecu.....	16
Glava III – Prava iz socijalne zaštite	17
I. Novčana i druga materijalna pomoć	18
A. Stalna novčana pomoć.....	18
B. Novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe.....	19
C. Druge materijalne pomoći	19
Jednokratna novčana pomoć	19
Izuzetna novčana pomoć.....	20
II. Osposobljavanje za život i rad.....	20
A. Pravo na osposobljavanje na život i rad.....	20
III. Smještaj u drugu porodicu	21
IV. Smještaj u ustanovu socijalne zaštite.....	21
IV-A Smještaj u Sigurne kuće ili druge odgovarajuće institucije	22
V. Kućna njega i pomoć u kući.....	22
VI. Šta mogu ostvariti.....	22
A. Djeca bez roditeljskog staranja.....	22
B. Dijete koje je član porodice civilne žrtve rata.....	22
C. Dijete civilna žrtva rata.....	22
D. Odgojno zanemarena i zapuštena djeca.....	23

E. Lica sa invaliditetom i ometena u psihičkom i fizičkom razvoju	23
VII. Postupak za ostvarivanje prava	23
Glava IV – Civilne žrtve rata	24
Ko su civilne žrtve rata?	24
Koja su to prava koja pripadaju osobama koje imaju status civilne žrtve rata, ako ispunjavaju zakonom propisane uvjete?	25
A. Lična invalidnina	25
B. Ortopedski dodatak	25
C. Dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica	25
D. Porodična invalidnina	26
E. Pravo na zdravstvenu zaštitu	26
Kome se treba obratiti za ostvarivanje prava civilnih žrtava rata?	26
Postupak za utvrđivanje statusa	27
Glava V – Zaštita porodice sa djecom	28
Šta je to zaštita porodice sa djecom?	28
Koja su to prava koja pripadaju porodici sa djecom?	28
1. Dodatak na djecu ("Dječiji dodatak")	28
2. Naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta	29
3. Novčana potpora za vrijeme trudnoće i porođaja ženi-majci koja nije u radnom odnosu	30
4. Jednokratna potpora za opremu novorođenog djeteta	30
5. Potpora u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojilje	30
6. Smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja	30
7. Osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja	31
8. Školarine i stipendije đacima i studentima/studenticama	31
Kome se treba obratiti za ostvarivanje ovih prava?	31
Glava VI – Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i zdravstvena zaštita	33
I. Obavezno zdravstveno osiguranje	33
Korisnici	33
A. Obavezno zdravstveno osiguranje	33
B. Osigurana lica – članovi porodice osiguranika	35
C. Ostali korisnici	36
II. Prava iz zdravstvenog osiguranja	37

Glava VII – Posredovanje u zapošljavanju	39
I. Šta je to posredovanje u zapošljavanju?	39
II. Postupak posredovanja	39
A. Nezaposlena osoba	39
B. Dužnost nezaposlene osobe	40
C. Rokovi za prijavljivanje Zavodu za zapošljavanje	40
D. Zavodi za zapošljavanje	41
E. Procedura kod posredovanja pri zapošljavanju	41
III. Kako se obezbjeđuje materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih osoba?	43
A. Novčana naknada	43
B. Pravo na zdravstveno osiguranje	44
C. Pravo na penzijsko osiguranje	44
IV. Postupak ostvarivanja prava po osnovu nezaposlenosti	45
 Glava VIII – Obrazovanje	 46
O obrazovanju generalno	46
I. Šta je osnovno obrazovanje, koliko traje, koja je starosna dob djeteta za upis?	46
A. Kako se vrši izbor škole?	46
B. Kada se vrši upis djece u školu?	47
C. Kada počinje i završava nastava?	47
D. Da li se osnovna škola može pohađati naknadno, poslije 15. godine života?	47
E. Šta ako je dijete pripadnik nacionalne manjine?	47
F. Šta ako dijete ima posebne potrebe?	47
Kako roditelji učestvuju u radu škole?	48
Nadzor nad zakonitošću rada i stručni nadzor	48
II. Srednje obrazovanje	48
Koliko traje srednje obrazovanje?	49
Koji su tipovi srednjih škola?	49
Da li je obrazovanje u srednjim školama besplatno?	49
Kako se vrši upis u srednje škole?	49
Kakve su to srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama?	49
Koliko traje školska godina?	50
Organiziranje nastave i trajanje nastavnog časa!	50
Kako učenici i roditelju učestvuju u radu škole?	50
Tko ima pravo dobiti svjedodžbu i diplomu?	50
III. Visoko obrazovanje	51
Koliko ima visokoškolskih ustanova u kantonu sarajevu?	51

Šta je to univerzitet?.....	51
Zašto je važno da visokoškolska ustanova bude akreditirana i licencirana?	51
Da li je zagaranzirana ravnopravnost na visokoškolskim ustanovama?.....	52
Koje vrste visokoškolskih ustanova postoje?.....	52
Kako se stiče status studenta/ice?	52
Da li se može izgubiti status studenta/ice?.....	52
U koliko ciklusa se organizira visoko obrazovanje?	53
Na koji način student/ica može pohađati visokoškolsku ustanovu?	53
Kako su podjeljeni studijski programi?	53
Kako se vrednuje znanje studenata?	54
Koji oblici provjere znanja studenta/ice postoje?	54
Kako teče postupak za provjeru znanja studenta/ice?	54
Koliko termina za polaganje ispita student/ica može imati u jednom danu?	55
Ako student/ica nije zadovoljan/na postignutom ocjenom, može li tražiti ponavljanje ispita pred komisijom?.....	55
Koliko studijskih bodova student/ica može preneti u narednu godinu?.....	55
Kada je ciklus studija završen?	55
Ima li student/ica, nakon završenog ciklusa studija, pravo na diplomu?	56

UVOD

Fondacija lokalne demokratije je, uz finansijsku podršku USAID JSDP II, pripremila materijale za Vodič kroz prava iz socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata, zaštite porodice sa djecom, zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja, radnog prava i zapošljavanja za potrebe žena žrtava rata, žrtava nasilja u porodici, samohranih majki i žena-majki na socijalnoj margini, s ciljem lakšeg snalaženja u pravnoj regulativi i procedurama prilikom ostvarivanja prava iz navedenih oblasti u Kantonu Sarajevo.

Ideja za stvaranje ovog Vodiča javila se kao rezultat rada i iskustva Fondacije lokalne demokratije na implementaciji mnogobrojnih projekata kojima se štite prava ranjivih kategorija građana i građanki.

Tokom dugog niza godina rada uočeno je da postoji problem neodgovarajućeg poznavanja postojećih pravnih propisa i nepostojanja odgovarajućeg dokumenta – pravnog vodiča, čime se ranjivim kategorijama građana, ali i ostalim korisnicima, onemogućava ostvarivanje odgovarajućih prava.

Vodič kroz prava daje kratki pregled osnovnih prava s popisom institucija u kojima se mogu dobiti detaljne informacije o načinu i procedurama koje je potrebno slijediti da bi se ostvarila pripadajuća prava.

Ovim vodičem također želimo skrenuti pažnju na potrebu poznavanja prava, ali i propisanih procedura, za ostvarivanje istih i u skladu sa tim dobiti povratne informacije od budućih korisnika.

Vaša iskustva u ostvarivanju prava iz navedenih oblasti omogućit će nam da suštinski utvrdimo eventualne nedostatke pravnog sistema u ovim oblastima.

Iz ovog razloga pripremili smo na kraju Vodiča upitnik o Vašim iskustvima i prijedlozima, te Vam se unaprijed zahvaljujemo na suradnji. Nadamo se da će Vam podaci iz Vodiča kroz prava pomoći i osigurati kvalitetnije prepoznavanje načina rada nadležnih institucija, te će Vam time omogućiti da ostvarite svoja prava na ispravan i legitiman način.

FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE

Glava I

SOCIJALNA ZAŠTITA U KS

Socijalna prava su prava koja trebaju građanima osigurati socijalnu, odnosno društvenu sigurnost. Socijalna prava spadaju u grupu ekonomskih prava i predstavljaju dužnost i obavezu države da svojim građanima osigura osnovnu egzistenciju i po međunarodno pravnim propisima koji su ratificirani od strane Bosne i Hercegovine.

U Bosni i Hercegovini, uređivanje socijalnih prava i pitanja su u nadležnosti entiteta. Uspostavljena na ovaj način, ne pružaju jednaku zaštitu svim građanima u različitim teritorijalnim dijelovima BiH.

U Federaciji Bosne i Hercegovine prava iz socijalne zaštite su obrađena i utvrđena u Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH.

Federalni zakon je normirao minimum prava koja pripadaju socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva, te kantoni nemaju pravo da smanje određeni obim prava po Federalnom zakonu.

Kantoni svojim zakonima pobliže regulišu ovu oblast, te im je dozvoljeno da proširuju prava ako su u ekonomskoj mogućnosti, kao što je uradio Kanton Sarajevo.

Oblast socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštita porodica sa djecom u Kantonu Sarajevo uređena je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine" br. 36/99, 54/04, 39/06, 14/09) i Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo" br. 16/02, 08/03, 02/06, 21/06 i 17/10).

Socijalna prava predstavljaju mnogo širu oblast prava koja država mora osigurati i ona su u vezi sa radnim pravom, građanskim pravima, pravima u vezi zapošljavanja i drugim pravima koja pojedincu osiguravaju dostojanstven i ekonomski neovisan život.

Glava II

KORISNICI SOCIJALNE ZAŠTITE

Šta je to socijalna zaštita?

Socijalna zaštita je organizirana djelatnost države usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti njenih građana/ki i njihovih porodica u stanju socijalne potrebe.

Šta je to socijalna potreba?

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nalazi građanin/ka ili porodica, prouzrokovano ratnim događanjima, elementarnim nesrećama, općom ekonomskom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinaca ili drugih razloga, koje se ne mogu otkloniti bez pomoći druge osobe.

Ko može biti korisnik socijalne zaštite?

A. Osobe i porodice u stanju socijalne potrebe

Smatraju se osobe i porodice koje se nađu u stanju socijalne potrebe zbog:

- smrti jednog ili više članova porodice,
- povratka sa liječenja,
- otpuštanja sa izdržavanja kazne zatvora ili izvršavanja odgojne mjere, kao što je: sudski ukor, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u od-

gojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod, upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu itd.,

- pretrpljene prisilne migracije, što predstavlja svaku promjenu mjesta boravka pojedinca ili većih i manjih grupa ljudi,
- repatrijacije, a predstavlja dobrovoljni povratak u zemlju rođenja iz zemlje izbjeglištva,
- elementarne nepogode, a smatra se iznenadna velika nesreća koja prekida normalno odvijanje života, uzrokuje žrtve, štetu većeg obima na imovini i/ili njen gubitak, te štetu na infrastrukturi i/ili okolini, u mjeri koja prelazi normalnu sposobnost zajednice da ih sama otkloni bez tuđe pomoći.

Elementarnu nepogodu uzrokuju prirodni, tehnički, tehnološki ili biološki događaji kao što su: potres, olujni i orkanski vjetar, požar, poplava, suša, tuča, mraz, odron zemljišta, epidemija, biljna bolest, zagađenost zemljišta, zagađenost vode, zagađenost zraka itd.

B. Materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe

Materijalno neosigurana

smatra se odrasla osoba koja nema neophodnih sredstava za izdržavanje, a nesposobna je za rad i ne može osigurati sredstva za život na neki drugi način (imovina, automobil, vrijedne stvari itd).

Kako bi se ostvarilo ovo pravo, moraju biti ispunjena dva uvjeta:

- da je osoba materijalno neosigurana,
- da je nesposobna za rad.

Nesposobnom za rad

smatra se osoba:

- koja je starija od 65 godina (muškarac), odnosno 60 godina (žena),
- žena za vrijeme trudnoće, porođaja i nakon porođaja,
- roditelji koji se brinu o djetetu do prve godine života, ukoliko nema članova porodice koji su po zakonu obavezni da ga izdržavaju,
- dijete do 15. godine života, a ako je na redovnom školovanju do 27. godine života,
- osobe sa trajnim smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju,
- te osoba koja u obitelji njeguje osobu sa teškim invaliditetom, ili teško oboljela osoba.

C. Osobe sa invaliditetom i osobe ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju

su osobe koje su:

- slijepe i slabovidne,
- gluhe i nagluhe,
- sa poremećajima u govoru i glasu,
- sa tjelesnim oštećenjima i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju,
- sa smetnjama u psihičkom razvoju lakog, umjerenog, težeg i teškog stepena,
- višestruko ometena u razvoju sa kombiniranim smetnjama npr. govor-glas, vid-govor itd.

D. Osobe i porodice koje bi svoju socijalnu sigurnost trebale ostvariti od primanja po osnovu:

1. plaća i druga primanja iz radnog odnosa,
 2. starosne, invalidske i porodične penzije,
 3. poljoprivredne djelatnosti,
 4. primanja po propisima iz invalidsko-boračke zaštite i zaštite civilnih žrtava rata,
 5. primanja po osnovu socijalne zaštite, izuzev primanja po osnovu novčane naknade za pomoć i njegu od druge osobe i dodatka za njegu i pomoć od druge osobe,
 6. primanja po osnovu prava na ličnu invalidninu po svim osnovama, izuzev u postupku ostvarivanja prava na stalnu novčanu pomoć, novčanu naknadu za pomoć i njegu druge osobe i dodatka za njegu i pomoć od druge osobe,
 7. prihoda ostvarenih po osnovu imovinskih prava,
 8. prihoda ostvarenih po osnovu autorskih prava,
 9. prihoda ostvarenih po osnovu privrednih, uslužnih i drugih djelatnosti,
 10. prihoda po osnovu registrovane dopunske djelatnosti,
- a ta primanja nisu dovoljna za podmirenje njihovih osnovnih životnih potreba.**

E. Stare osobe bez porodičnog staranja

se smatraju osobe koje su starije od 65 godina (muškarac), odnosno 60 godina (žena), koji nemaju članova porodice koji su po zakonu obavezni i dužni da je izdržavaju, ili, ako ih ima, a te osobe nisu u mogućnosti da izvršavaju obavezu izdržavanja.

F. Osobe sa društveno negativnim ponašanjem

su osobe koje se odaju besposličarenju, skitnji, prosjačenju, prostituciji, alkoholizmu, uživanju opojnih droga i drugim društveno negativnim ponašanjima.

G. Osobe izložene zlostavljanju i nasilju u porodici

Nasilje u porodici je bilo koje djelo koje nanosi fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima, ili propuštanjem činjenja i pažnje koje ozbiljno sputavaju članove porodice da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti u javnoj i privatnoj sferi života.

Radnja nasilja:

- Svaka primjena fizičke ili psihičke prinude na fizički ili psihički integritet člana porodice;
- Svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili ekonomsku štetu;
- Prouzrokovanje straha ili lične ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ucjenom ili drugom vrstom prinude;
- Fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira da li je nastupila fizička povreda;
- Verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja drugog člana porodice;
- Seksualno uznemiravanje i uznemiravanje drugog člana porodice (Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH);
- Uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja drugog člana porodice;
- Oštećenje ili uništenje zajedničke imovine ili imovine u posjedu ili pokušaj da se to učini;
- Propuštanje dužne pažnje, nadzora prema drugom članu porodice ili nepružanje pomoći i zaštite tom članu porodice, iako za to posto-

je obaveze i prema zakonu i moralu, što može imati za posljedicu stanje ili osjećaj fizičke, psihičke ili ekonomsko-socijalne ugroženosti tog člana porodice.

H. Zakonodavac posebno štiti djecu

Djeca korisnici su:

- I Dijete bez roditeljskog staranja** je dijete bez oba roditelja, ili čiji su roditelji nepoznati, ili je napušteno od roditelja kojima je oduzeto roditeljsko pravo i roditelja spriječenih da vrše roditeljsku dužnost.
- II Odgojno zanemareno dijete** je dijete koje zbog nedovoljnog nadzora i nebrige roditelja, te negativnog utjecaja sredine, narušava opće prihvaćene norme.
- III Odgojno zapušteno dijete, odnosno djeca,** je dijete koje svojim ponašanjem narušava ili krši opće prihvaćene norme i vrši prekršaje ili krivična djela.
- IV Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama** su djeca čiji roditelji, zbog narušenih porodičnih odnosa, materijalnih ili drugih razloga, nisu u mogućnosti da im osiguraju normalne uvjete za pravilan odgoj, fizički i psihički razvoj.
- V Djeca sa invaliditetom i djeca ometena u psihičkom i fizičkom razvoju.**
- VI Materijalno neobezbijedena i za rad nesposobna djeca.**

Glava III

PRAVA IZ SOCIJALNE ZAŠTITE

Da bi osoba koja se nađe u stanju socijalne potrebe ostvarila prava po osnovu socijalne zaštite mora ispunjavati tri osnovna uvjeta:

- prebivalište od najmanje 1 godine na području Kantona Sarajevo,
- imovinski cenzus koji je utvrđen za svako socijalno pravo unaprijed,
- pravo na određeni oblik socijalne zaštite ne može ostvariti osoba koja ispunjava uvjete za ostvarivanje istog prava po nekom drugom osnovu (penzijsko-invalidskom, zdravstvenom itd.).

Imovinski cenzus, odnosno ukupni prihodi domaćinstva kao uvjet za ostvarivanje prava po socijalnoj zaštiti, čine prihodi koje članovi domaćinstva ostvaruju po osnovu:

1. plaća i druga primanja iz radnog odnosa,
2. starosne, invalidske i porodične penzije,
3. poljoprivredne djelatnosti,
4. primanja po propisima iz invalidsko-boračke zaštite i zaštite civilnih žrtava rata,
5. primanja po osnovu socijalne zaštite, izuzev primanja po osnovu novčane naknade za pomoć i njegu od druge osobe i dodatka za njegu i pomoć od druge osobe,
6. primanja po osnovu prava na ličnu invalidninu po svim osnovama, izuzev u postupku ostvarivanja prava na stalnu novčanu pomoć, novčanu naknadu za pomoć i njegu druge osobe i dodatka za njegu i pomoć od druge osobe,
7. prihoda ostvarenih po osnovu imovinskih prava,
8. prihoda ostvarenih po osnovu autorskih prava,

9. prihoda ostvarenih po osnovu privrednih, uslužnih i drugih djelatnosti,
10. prihoda po osnovu registrovane dopunske djelatnosti.

I. Novčana i druga materijalna pomoć

Ova pomoć može biti:

- A. Stalna novčana pomoć,
- B. Novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe,
- C. Drugi oblik materijalne potpore (privremena, jednokratna i druga novčana pomoć ili naturalno davanje).

Osnov za utvrđivanje novčanih i drugih materijalnih davanja je prosječna neto plaća ostvarena u Kantonu Sarajevo u prethodnoj kalendarskoj godini.

A. Stalna novčana pomoć

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

Da bi osoba u stanju socijalne potrebe ostvarila pravo na "stalnu novčanu pomoć" mora zadovoljiti određene uvjete:

- prebivalište na području Kantona Sarajevo najmanje godinu dana,
- imovinski cenzus.

Da bi neko lice moglo ostvariti pravo na novčanu naknadu, ne smije da ima primanja veća od 20% prosječne neto plaće u Kantonu Sarajevo, ako se radi o jednočlanom domaćinstvu, a ako se radi o višečlanom ovaj cenzus od 20% se uvećava za svakog narednog člana za 10% od osnovnog cenzusa od 20%, pa za narednog 10% itd.

- Da nema porodicu ili srodnike koji su ga dužni izdržavati, ili ako ih ima, da njihova primanja ne prelaze iznos od 20% prosječne plaće Kantona Sarajevo.
- Ako se radi o porodici u kojoj postoje invalidne osobe, jedna ili više takvih osoba, a ostvarile su pravo na novčanu naknadu za njegu i pomoć od strane druge osobe (u ovom slučaju ako imaju invaliditet 90% i 100%), smatra se da im primanja ne smiju biti veća od 40% prosječne neto plaće ostvarene u KS.
- Da osoba koja zahtjeva stalnu novčanu pomoć nije vlasnik nekretnine koja po veličini prelazi potrebe domaćinstva, odnosno čijom bi se prodajom ili davanjem u zakup mogla ostvariti sredstva potrebna za

izdržavanje, odnosno ako bi se na osnovu te imovine mogao zaključiti ugovor o doživotnom izdržavanju, što u svakom konkretnom slučaju procjenjuje stručni tim Službe za socijalnu zaštitu.

- Da osoba koja traži stalnu novčanu pomoć nije vlasnik preduzeća, samostalne radnje, dopunske djelatnosti ili živi u domaćinstvu sa članom ili članovima koji imaju navedeno.
- Da nemaju vlastiti automobil, osim vozila koja predstavljaju ortopedsko pomagalo.

Korisnicima stalne novčane pomoći se obezbjeđuje zdravstveno osiguranje, ako ga ne ostvaruju po nekom drugom osnovu.

B. Novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe

Pravo na novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane druge osobe imaju stare i nemoćne osobe kojima je zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju, a koje nisu nastale kao posljedica ometenosti u fizičkom ili psihičkom razvoju, prijeko potrebna pomoć i njega od strane druge osobe za zadovoljavanje njihovih osnovnih životnih potreba.

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- **dokaz da je lice starije od 65 godina,**
- **nalazi ljekarske komisije – stručne institucije (Javna ustanova “Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo”) o potrebi za novčanom naknadom.**
- **dokaz o prihodima koji ne mogu prelaziti iznos od 40% prosječne plaće u Kantonu Sarajevo (u ove prihode ne spadaju prihodi koje osoba ostvaruje po osnovu autorskih prava).**

Ukoliko osobe ostvare pravo na novčanu naknadu za njegu i pomoć od strane druge osobe, dijele se u dvije grupe i utvrđuje im se mjesečni novčani iznos:

- I grupa – 18% od prosječne plaće u Kantonu Sarajevo,
- II grupa – 9% od prosječne plaće u Kantonu Sarajevo.

C. Druge materijalne pomoći

Jednokratna novčana pomoć

Dodjeljuje se korisniku u okviru jednog domaćinstva, a najviše tri puta u toku jedne kalendarske godine u ukupnom iznosu koji ne prelazi visinu izuzetne novčane pomoći.

Jednokratna novčana pomoć se može dodijeliti korisniku u naturi, ali u takvom slučaju, tj. o osnovanosti dodjele pomoći u naturi, stručni tim Službe za socijalnu zaštitu donosi mišljenje na osnovu vlastite procjene. Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- da je lice nesposobno za rad, odnosno spriječeno u ostvarivanju prava na rad,
- da nema dovoljno prihoda za izdržavanje,
- da nema članova porodice koji su po zakonu dužni da ga izdržavaju, ili ako te osobe nisu u stanju da ih izdržavaju.

Ovdje spadaju osobe ili porodice koje se nađu u stanju socijalne potrebe zbog pretrpljene migracije, repatrijacije, elementarne nepogode, smrti jednog ili više članova porodice, povratak sa liječenja, otpusta sa izdržavanja kazne zatvora ili izvršavanja odgojne mjere.

Izuzetna novčana pomoć

Ukoliko se socijalna potreba osobe koja traži pomoć ne može zadovoljiti jednokratnom novčanom pomoći, onda se takvoj osobi dodjeljuje izuzetna novčana pomoć u dvostrukom iznosu jednokratne novčane pomoći i može se dodijeliti tražiocu samo jedanput godišnje.

Odluku o tome da li je izuzetna novčana pomoć opravdana, te da se samo sa njom može otkloniti stanje socijalne potrebe donosi Služba za socijalnu zaštitu.

II. Osposobljavanje za život i rad

A. Pravo na osposobljavanje za život i rad obezbjeđuje se:

- djeci ometenoj u fizičkom i psihičkom razvoju i djeci kod kojih postoji invalidnost prouzrokovana povredom ili bolešću, do navršenih 15 godina života kroz osnovno, srednje školovanje u redovnim školama ili školama specijalnog tipa koje mogu imati internatski smještaj;
- djeci do 18 godina ukoliko zbog fizičkih i psihičkih smetnji nisu mogle završiti osnovno školovanje u predviđenom roku;
- odraslim osobama kod kojih je onesposobljenost nastupila poslije 26. godine života, ako to pravo ne mogu ostvariti po nekom drugom osnovu, a najkasnije do navršenih 40 godina života.

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- dokaz o redovnom školovanju,
- dokaz o приходима,
- nalaz stručne komisije za utvrđivanje sposobnosti i razvrstavanje djece i omladine ometene u razvoju.

III. Smještaj u drugu porodicu

Porodica u koju se osoba smjesti i koja preuzme brigu o takvoj osobi naziva se hraniteljska porodica.

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- dokaz da postoji potreba za smještajem djece ili starih lica,
- dokaz o primanjima,
- dokaz o prebivalištu,
- dokaz da ne postoji drugi način rješavanja ovog problema.

IV. Smještaj u ustanovu socijalne zaštite

Ostvaruju djeca i odrasli kojima je potrebna stalna briga i potpora, a ne mogu je ostvariti u vlastitoj ili drugoj porodici. Takva lica, ovisno od okolnosti, mogu se smjestiti u ustanove: za djecu bez roditeljskog staranja, za odgojno zanemarenu djecu, za djecu ometenu u psihičkom ili fizičkom razvoju, za odrasle i stare osobe, za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje invalidnih i drugih osoba, te ustanove za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite.

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- dokaz da postoji potreba za smještajem djece ili starih lica,
- dokaz o primanjima,
- dokaz o prebivalištu,
- dokaz da ne postoji drugi način rješavanja ovog problema,
- potrebno je obezbijediti ljekarske nalaze koji potvrđuju da osoba ne boluje od zaraznih bolesti i da je spremna za kolektivni život.

Smještaj u ustanovu socijalne zaštite neće se osigurati osobi koja ima porodicu, odnosno članove porodice koji su obavezni izdržavati je, a u mogućnosti su da joj osiguraju uvjete za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

IV-A Smještaj u Sigurne kuće ili druge odgovarajuće institucije

Pravo na smještaj ostvaruju žene i djeca žrtve nasilja, kojima je potrebna zaštita. Da bi osoba bila upućena na smještaj u Sigurnu kuću, neophodna je saglasnost nadležne službe socijalne zaštite, odnosno službe na kojoj je prebivalište osoba izloženih nasilju.

Osobe izložene nasilju imaju pravo i na psihosocijalnu podršku, jednokratne ili izuzetne novčane pomoći i druga materijalna davanja, ako za to ispunjavaju uvjete, a koji su identični sa naprijed navedenim uvjetima u poglavlju I. (Novčana i druga materijalna pomoć).

V. Kućna njega i pomoć u kući

Pomoć i njega u kući može se odobriti osobi kojoj je zbog tjelesnog ili mentalnog oštećenja ili trajnih promjena u zdravstvenom stanju ili starosti prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe pod uvjetom:

- da nije ostvarila pravo na novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane druge osobe,
- da nema mogućnosti da joj pomoć i njegu osiguraju roditelji, bračni drug i djeca,
- da nema mogućnosti da pomoć i njegu osigura na temelju ugovora o doživotnom izdržavanju,
- da prihodi po članu domaćinstva ne prelaze 30% prosječne plaće u Kantonu Sarajevo.

VI. Šta mogu ostvariti

A. Djeca bez roditeljskog staranja

- smještaj u ustanovu ili u drugu porodicu,
- zdravstvenu zaštitu.

B. Dijete koje je član porodice civilne žrtve rata

- porodičnu invalidninu.

C. Dijete civilna žrtva rata

- ličnu invalidninu,
- dodatak na njegu i pomoć drugog lica,

- ortopedski dodatak,
- pravo na dječiji dodatak,
- stipendiju i školu,
- zdravstvenu zaštitu.

D. Odgojno zanemarena i zapuštena djeca

- smještaj u ustanovu,
- smještaj u drugu porodicu,
- psihosocijalnu pomoć,
- usluge savjetodavnog i savjetovališnog rada, kroz nadzor nad vršenjem roditeljskog staranja,
- neposredan rad sa djetetom,
- dječiji dodatak,
- zdravstvenu zaštitu.

E. Lica sa invaliditetom i ometena u psihičkom i fizičkom razvoju

- smještaj u drugu porodicu ili ustanovu,
- stalnu novčanu pomoć,
- prava po osnovu Federalnog zakona (lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć drugog lica, ortopedski dodatak),
- pravo na osposobljavanje za život i rad,
- pravo na naknadu za vrijeme čekanja na zaposlenje,
- dječiji dodatak za djecu,
- zdravstvenu zaštitu.

VII. Postupak za ostvarivanje prava

Postupak za ostvarivanje prava iz socijalne zaštite pokreće se zahtjevom osobe u stanju socijalne potrebe, člana domaćinstva ili po službenoj dužnosti nadležnog organa.

Za ostvarivanje svih navedenih prava nadležna je Služba socijalne zaštite na području gdje tražilac pomoći ima prebivalište.

Pravo na socijalnu zaštitu traje dok postoje uvjeti za korištenje tog prava.

Glava IV

CIVILNE ŽRTVE RATA

Ko su civilne žrtve rata?

Civilna žrtva rata je lice kod kojeg je tokom rata ili neposredne ratne opasnosti, usljed ranjavanja ili nekog drugog oblika ratne torture nastupilo oštećenje organizma, što uključuje mentalno oštećenje ili značajno narušavanje zdravlja ili nestanak ili pogibiju tog lica.

Status civilne žrtve rata priznaje se sljedećim osobama:

1. Licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% ili značajno narušavanje zdravlja usljed mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja, nezakonitoga kažnjavanja, protupravnog lišavanja slobode, zatvor, koncentracioni logor, internacija, prinudni rad u toku ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti;
2. Licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% u vezi sa ratnim događanjima (bombardovanje, ulične borbe, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.);
3. Licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% od eksplozije zaostalog ratnog materijala nakon završetka rata;
4. Licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% u vezi sa diverzantskim, terorističkim akcijama kojima se ugrožava sigurnost i ustavni poredak Federacije;
5. Članovima porodice nestalog lica, ako je nestalo lice bilo civil, odnosno nije bilo pripadnik oružanih snaga;
6. Članovima porodice lica koje je poginulo u vezi sa ratnim događanjima (bombardovanje, ulične borbe, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.);

7. Posebnom kategorijom civilnih žrtava rata smatraju se lica koja su preživjela seksualno zlostavljanje i silovanje;
8. Priznaje se status civilne žrtve rata licima kod kojih je došlo do naknadnog oštećenja organizma – ispoljene bolesti i pogoršanja bolesti, dugog perioda inkubacije, gubitak ekstremiteta i vida oba oka zbog pogoršanja općeg zdravstvenog stanja, mentalnog oštećenja i drugih oštećenja organizma, a nastalih u vezi sa ratnim dešavanjima;
9. Status civilne žrtve rata priznaje se i civilnim licima i pripadnicima snaga bivše tzv. "Autonomne pokrajine Zapadna Bosna", ukoliko ne ostvaruju odgovarajuća prava po Zakonu o pravima branilaca i članova njihovih porodica;
10. Priznaje se status civilne žrtve rata licu kod kojeg je nastupilo oštećenje organizma ispod 60% ili značajno narušavanje zdravlja.

Koja su to prava koja pripadaju osobama koje imaju status civilne žrtve rata, ako ispunjavaju zakonom propisane uvjete?

A. Lična invalidnina

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- da ljekarska komisija utvrdi stepen invaliditeta iznad 60%,
- da to pravo ne ostvaruje osoba po drugom osnovu,
- da postoji dokaz da je invalidnost posljedica zlostavljanja, bombardovanja, eksplozije, zalutalog metka ili zaostalog ratnog materijala.

B. Ortopedski dodatak

Uvjet koji se mora ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- da ljekarska komisija utvrdi potrebu za ortopedskim dodatkom.

C. Dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- da ljekarska komisija utvrdi potrebu za tim pravom,
- da se isto ne ostvaruje po drugom osnovu.

D. Porodična invalidnina

Uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se ovo pravo ostvarilo:

- da je državljanin BiH,
- porodica čiji je član do smrti koristio dodatak za njegu i pomoć drugog lica,
- porodica čiji je član poginuo od eksplozije ratnog materijala nakon završetka rata, odnosno u ratu pod istim uvjetima, i to ukoliko je udovica (a ima više od 55 godina), odnosno udovac (a ima više od 65 godina), te djeca, odnosno roditelji,
- da ima prebivalište na području Kantona Sarajevo.

E. Pravo na zdravstvenu zaštitu

- ako to pravo nije ostvario po drugom osnovu.

Kome se treba obratiti za ostvarivanje prava civilnih žrtava rata?

Civilne žrtve rata ostvaruju prava koja im po tom osnovu pripadaju preko Centra za socijalni rad ili nadležne općinske službe za upravu, prema mjestu svog prebivališta ili boravišta.

Da bi osoba ostvarila pravo na stalnu novčanu pomoć, civilnu invalidninu i dodatak za njegu i pomoć od druge osobe, te novčanu naknadu za pomoć i njegu druge osobe, potrebni su nalazi stručne komisije. Stručna komisija za ocjenu nesposobnosti za rad i novčane naknade za pomoć i njegu je Zavod za medicinu rada, a civilne invalidnine, ortopedskog dodatka, dodatka za tuđu njegu i pomoć po osnovu statusa civilne žrtve rata, te dodatka za njegu i pomoć druge osobe, Institut za ocjenu radne sposobnosti.

Žene žrtve rata ne ostvaruju prava po osnovu tjelesnog oštećenja, već po osnovu utvrđenja statusa posebne kategorije civilnih žrtava rata.

Postupak za utvrđivanje statusa

Utvrđivanje statusa civilne žrtve rata vrši se pisanim dokaznim sredstvima, a to je **medicinska dokumentacija o liječenju** izdata neposredno nakon nastanka oštećenja organizma, kao i **odgovarajući dokaz izdat od strane nadležne institucije**, uključujući i dokumentaciju izdatu od strane udruženja građana, nevladine organizacije ili druge ovlaštene organizacije koje se bave pružanjem pomoći civilnim žrtvama rata.

Ocjenu zdravstvenog stanja osobe koja traži da joj se utvrdi status civilne žrtve rata vrši Institut za medicinsko vještačenje.

Sva dostavljena dokumentacija u postupku utvrđivanja statusa civilne žrtve rata je predmet provjere i revizije.

Glava V

ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM

O zaštiti porodice sa djecom, u prvom stepenu rješava načelnik općine u kojoj porodica u pitanju ima prebivalište, te kada su u pitanju neka prava – boravište, kako je objašnjeno u daljem tekstu.

Šta je to zaštita porodice sa djecom?

Zaštita porodice sa djecom je osiguranje porodice kroz materijalna i druga davanja, radi pomaganja u podizanju, odgoju i zbrinjavanju djece, kao i njihovom osposobljavanju za samostalan život i rad, u najboljem interesu djeteta.

Koja su to prava koja pripadaju porodici sa djecom?

1. Dodatak na djecu ("Dječiji dodatak")

Dječiji dodatak ostvaruju **porodice** sa područja Kantona Sarajevo i to: ili po prebivalištu, ili po boravištu. Dakle, porodica ne može ostvariti dječiji dodatak i ondje gdje ima prebivalište i u mjestu gdje ima prijavljeno boravište (ukoliko je različito od prebivališta). Ovo pravo ostvaruju porodice sa djecom čiji **ukupni prihodi** (plaće, penzije i slični prihodi) po članu domaćinstva **ne prelaze 20% od prosječne plaće**. Sam iznos dječijeg dodatka utvrđuje Kantonalno ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice.

Bez obzira na visinu ukupnih prihoda, dječiji dodatak pripada djeci oboljeloj od šećerne bolesti, karcinoma, leukemije, TBC-a i celijakije, te djeci korisnika stalne novčane pomoći.

Pored ovih uvjeta za ostvarenje prava na dječiji dodatak, mora se raditi o djetetu koje je mlađe od 15 godina (stariji jedino u slučaju da su na redovnom školovanju u BiH – najkasnije do 27. godine života, ukoliko su pored toga nesposobni za privređivanje).

Dječiji dodatak se mora isplaćivati i za vrijeme raspusta.

Ako se radi o djeci koja su ometena u psihičkom i fizičkom razvoju, a koja se nalaze na specijalnom školovanju, dječiji dodatak se daje tokom cijelog školovanja, a najkasnije do 27. godine života.

Dječiji dodatak ne pripada:

- djeci smještenoj u ustanove dječije i socijalne zaštite,
- djetetu koje po završetku srednje škole ponovo upiše srednju školu,
- djetetu koje u toku studija izgubi više od jedne godine na višoj ili visokoškolskoj ustanovi,
- djetetu koje "obnovi godinu",
- djetetu koje po završetku visokog obrazovanja upiše školu istog stepena.

Također, dječiji doplatk prestaje djetetu koje stupi u brak ili stekne potomstvo.

Pravo na dječiji dodatak se mora obnavljati godišnje; korisnik dječijeg osiguranja mora svake godine, između 01.09. i 31.10., dostaviti dokaze o ispunjavanju za ostvarenje ovog prava, te prijaviti svaku promjenu koja eventualno povlači gubitak ovog prava.

2. Naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta

Ovu naknadu ostvaruju osobe koje imaju prebivalište od najmanje godinu dana u Kantonu Sarajevo, ali i lica koja imaju prijavljen boravak na istom području, te osobe koje imaju status raseljene osobe. Naknada se utvrđuje u visini od 60% od prosječne plaće. Ukoliko žena-majka iz opravdanih razloga nije primila plaću u posljednjih 6 mjeseci, naknada se isplaćuje u visini najniže plaće. Ako je zasnovala radni odnos, a prije poroda najmanje 6 mjeseci nije bila u radnom odnosu, naknada plaće joj se obračunava u visini od 50% najniže plaće.

Na iznos naknade, umjesto plaće ženi-majci, uplaćuju se doprinosi PIO, zdravstvo i osiguranje od nezaposlenosti i izmiruju se poreske obaveze u skladu sa zakonom. Naknada se isplaćuje neprekidno kroz

jednu godinu, počevši od dana stupanja na porodiljski dopust (koje može početi 28 dana prije očekivanog porođaja).

Naknadu, umjesto plaće ženi-majci, može ostvariti otac djeteta, odnosno usvojitelj.

3. Novčana potpora za vrijeme trudnoće i porođaja ženi-majci koja nije u radnom odnosu

Ovo pravo se ostvaruje ukoliko žena-majka, odnosno njen bračni drug, imaju prebivalište u Kantonu Sarajevo od najmanje godinu dana, odnosno boravište ukoliko se radi o raseljenoj osobi. Ostvaruje se u iznosu od 20% prosječne plaće, u neprekidnom trajanju od godinu dana od dana porođaja.

Pod istim uvjetima ovo pravo ostvaruje i majka porodilja koja se nalazi na redovnom školovanju.

4. Jednokratna potpora za opremu novorođenog djeteta

Jednokratna potpora se ostvaruje u iznosu od 35% prosječne plaće, pod jednakim uvjetima koje je neophodno ostvariti i za gore opisano pravo na dječiji dodatak.

5. Potpora u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojilje

Uz ispunjenje istih uvjeta kakvi su predviđeni za ostvarenje prava na dječiji dodatak, i ovo pravo ostvaruju dojilje-majke sa djetetom starosti do 6 mjeseci. Pravo se ostvaruje u naturalnom davanju čija vrijednost ne može biti manja od 8% prosječne plaće. Ovo pravo se ostvaruje putem Zavoda za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo.

6. Smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja

Ovaj smještaj imaju sva djeca predškolskog uzrasta u Kantonu. Ali, pravo na oslobađanje troškova djece u predškolskoj ustanovi mogu ostvariti:

- djeca bez roditelja,
- djeca čiji je jedan roditelj sa invaliditetom preko 70% ili osoba oštećenog sluha koja ostvaruje pravo na stalnu novčanu pomoć,
- djeca korisnici naknade za pomoć i njegu od strane druge osobe,
- djeca korisnici prava na stalnu novčanu pomoć,

- djeca sa invaliditetom,
- djeca u čijem domaćinstvu ima jedna ili više mentalno retardiranih ili psihički oboljelih osoba,
- djeca čija su oba roditelja redovni studenti.

Dio troškova smještaja djece u predškolskim ustanovama biće subvencioniran kada se radi o djeci zaposlenih roditelja, ili djeci čiji je jedan roditelj zaposlen a drugi je redovan student, a čiji prihod po članu domaćinstva ne prelazi 35% prosječne plaće, uz ispunjenje ostalih uvjeta predviđenih za ostvarenje prava na dječiji dodatak.

7. Osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja

Ovo pravo ostvaruje se u Kantonu u skladu sa finansijskim mogućnostima Kantona. Radi se dakle, o jednom obroku za vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja za djecu iz socijalno ugroženih porodica.

8. Školarine i stipendije đacima i studentima/studenticama

Ovo pravo prvenstveno pripada:

- djeci bez oba roditelja,
- djeci čiji je jedan roditelj sa invaliditetom preko 70% ili osoba oštećenog sluha koja ostvaruje pravo na stalnu novčanu pomoć,
- djeca korisnika naknade za pomoć i njegu od strane druge osobe,
- djeca korisnika prava na stalnu novčanu pomoć,
- djeca sa invaliditetom,
- djeci u čijem domaćinstvu ima jedna ili više osoba mentalno retardiranih ili psihički oboljelih osoba.

Kome se treba obratiti za ostvarivanje ovih prava?

Propisom Kantona bliže se uređuju uvjeti, način, postupak, organi i finansiranje prava porodice sa djecom.

Zahtjevi za ostvarenje prava na naknadu umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu, novčanu pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu, jednokratna pomoć za opremu novorođenom djetetu, te za pomoć u prehrani djeteta do 6 mjeseci starosti, **neophodno je podnijeti zahtjev u roku od 60 dana od dana poroda** nadležnom organu za ostvarenje navedenih prava.

Zahtjevi za ostvarenje gore pomenutih prava: dječiji dodatak, novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu, jednokratna pomoć za opremu novorođenom djetetu, oslobođenje od troškova smještaja djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja, osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja podnose se općinskim službama socijalne zaštite općine u kojoj porodica ima prebivalište/boravište.

Znači, sva prava porodice sa djecom ostvaruju se putem općine u kojoj tražilac prava ima prebivalište.

Glava VI

PRAVA IZ OBAVEZNOG ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

I. Obavezno zdravstveno osiguranje

Zdravstveno osiguranje je dio socijalnog osiguranja građana, ustanovljen na načelu uzajamnosti i solidarnosti, na način da građani ulaganjem sredstava ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu.

Zdravstveno osiguranje može biti:

- Obavezno,
- Prošireno,
- Dobrovoljno zdravstveno osiguranje.

Korisnici

A. Obavezno zdravstveno osiguranje

Pravo na **obavezno zdravstveno osiguranje** imaju lica kojima je Kantonalni zavod zdravstvenog osiguranja (dalje u tekstu "Zavod") utvrdio status osiguranoga lica (u daljem tekstu "osiguranik"). To su lica koja su u radnom odnosu i druga lica koja vrše određene djelatnosti. U skladu sa prirodom ovog vodiča izdvajamo sljedeće kategorije:

1. Lica zaposlena kod pravnih i fizičkih lica sa sjedištem u Federaciji;
2. Lica zaposlena kod pravnih i fizičkih lica sa sjedištem u Federaciji, upućena na rad ili stručno usavršavanje u inozemstvo, te lica na radu u domaćinstvima osiguranika koji se nalaze na radu u inozemstvu;

Dokumentacija potrebna za prijavu radnika/zaposlenika i vlasnika firme, osim privatnih radnji, mora se podnijeti u roku od 8 dana od dana početka rada, a obuhvata sljedeće dokumente:

- Prijava PIO-a,
- Prijava na zdravstveno osiguranje – obrazac ZO1,
- Kopija ili original lične karte.

Ukoliko se radi o vlasniku privatne radnje, pored ovih dokumenata, potrebno je priložiti i rješenje o početku djelatnosti.

3. Lica koja se nakon završenog obrazovanja nalaze na obaveznom praktičnom radu, ako rade puno radno vrijeme;
4. Lica koja na teritoriji Federacije obavljaju privrednu ili neprivrednu djelatnost ličnim radom;
5. Lica koja su vlasnici privatnih preduzeća sa sjedištem na teritoriji Federacije, ako nisu zdravstveno osigurani po drugom osnovu;
6. **Korisnici penzija i korisnici prava na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje** po propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju Federacije;
7. **Nezaposlena lica** će biti zdravstveno osigurana ukoliko su prijavljena Zavodu za zapošljavanje, te ako su:
 - se prijavila u roku od 30 dana nakon prestanka radnog odnosa, obavljanja djelatnosti ili nakon prestanka primanja naknade plaća na koju imaju pravo prema ovom zakonu ili prema propisima donesenim na osnovu ovog zakona,
 - se prijavila u roku od 30 dana nakon otpuštanja iz ustanove za izvršenje kaznenih i prekršajnih sankcija, iz zdravstvene ili druge specijalizirane ustanove, ako je bila primijenjena mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi ili obaveznog liječenja alkoholičara i narkomana,
 - na stručnom osposobljavanju ili prekvalifikaciji koje organizira Zavod za zapošljavanje,
 - se prijavila u roku od 30 dana, po povratku iz inozemstva i ako su prije odlaska u inozemstvo bila zdravstveno osigurana,
 - se prijavila u roku od 90 dana nakon završetka školske godine u kojoj su završila redovna školovanja, odnosno od dana položenog ispita ako su prije toga izgubila pravo na zdravstvenu zaštitu,

Potrebna dokumentacija za zdravstveno osiguranje nezaposlenih lica:

- prijava zdravstvenog osiguranja – obrazac ZO1,
 - rješenje o priznavanju prava na zdravstvenu zaštitu koje daje općina po osnovu prebivališta,
 - lična karta.
8. **Djeca koja su navršila 15 godina života, a nisu završila osnovno školovanje** ili se po završetku osnovnog školovanja nisu zaposlila, će biti zdravstveno osigurana ako se u roku od 30 dana od dana navršениh 15 godina života, odnosno od dana završetka školske godine, prijave Zavodu za zapošljavanje;
 9. **Lica koja su** prema propisima o školovanju **izgubila status učenika**, odnosno **redovnog studenta/studentice** ili su **prekinula redovno školovanje**, zadržavaju pravo na zdravstvenu zaštitu u trajanju od jedne godine od dana prekida školovanja ako su se prijavila Zavodu za zapošljavanje u roku od 30 dana od dana prekida školovanja i ako pravo na zdravstvenu zaštitu ne mogu ostvariti po drugom osnovu;
 10. Lica s prebivalištem na teritoriji Federacije **kojima je priznato svojstvo ratnog, mirnodopskog i civilnog invalida rata**, odnosno status **korisnika porodične invalidnine**, ako nisu zdravstveno osigurana po drugom osnovu;
 11. Lica koja su prekinula rad zbog toga što ih je pravno lice uputilo na stručno obrazovanje ili postdiplomski studij;
 12. Lica koja je pravno lice prije stupanja u radni odnos uputilo, kao svoje stipendiste, na praktičan rad ili u drugo pravno lice radi stručnog osposobljavanja ili usavršavanja.

B. Osigurana lica – članovi porodice osiguranika

Osigurana lica su članovi porodice osiguranika i to (članovi porodice osiguranika u daljem tekstu "osigurana lica"):

1. **Supružnik** (bračni i vanbračni, u skladu sa propisima o braku i porodici);

Za prijavu supružnika – bračnog ili vanbračnog, potrebna je sljedeća dokumentacija:

- Vjenčani list ili kućna lista,
- Lična karta osiguranika,
- Lična karta supružnika,

- Listing PIO-a, ili potvrda za supružnika da nije aktivni osiguranik (da nije osiguran po nekom drugom osnovu).
2. **Djeca** (rođena u braku, van braka, usvojena ili pastorčad, te druga djeca ako ih osiguranik izdržava);
Potrebna dokumentacija:
 - Lična karta osiguranika,
 - Rodni list djeteta,
 - Za djecu preko 15 godina starosti potrebna je potvrda škole ili fakulteta da se nalaze na redovnom školovanju.
 3. **Roditelji** (otac, majka, očuh, maćeha, usvojitelji osiguranika) ako ih izdržava;
Potrebna dokumentacija:
 - Rodni list nosioca osiguranja,
 - Uvjerenje o visini prihoda,
 - Uvjerenje katastra iz mjesta rođenja i mjesta stanovanja da nema zemljišta u svojini,
 - Uvjerenje PIO-a iz zemlje ranijeg prebivališta da nije korisnik penzije,
 - Potvrda da nije evidentiran kao penzioner ili aktivni osiguranik u BiH,
 - Potvrda da nije obveznik uplate doprinosa po osnovu obavljanja samostalne djelatnosti,
 - Izjava potpisana u poslovnici sa dva svjedoka,
 - Kućna lista,
 - Lične karte.
 4. **Unuci, braća, sestre, djed i baka** ako su nesposobni za samostalni život i rad i ako nemaju sredstava za izdržavanje, pa ih izdržava osiguranik. Dokumentacija potrebna za osiguranje ovih kategorija je ista kao i kod osiguranja roditelja, a još treba dodati i rješenje PIO o nesposobnosti za samostalan život i rad.

C. Ostali korisnici

Pored osiguranika i osiguranih lica, pravo na zdravstvenu zaštitu u obimu koji pripada osiguranicima imaju:

Učenici srednjih škola i redovni studenti visokih škola koji nisu osigurani kao članovi porodice osiguranika (za ovjeru knjižice je potrebna potvrda o redovnom školovanju);

Lica koja su nesposobna za samostalan život i rad i nemaju sredstava za izdržavanje, u skladu sa propisima o socijalnoj pomoći (prijavu na osiguranje vrši Centar za socijalni rad uz rješenje o stalnoj socijalnoj pomoći).

Sva gore navedena lica dokazuju svoje zdravstveno osiguranje zdravstvenom legitimacijom (knjižicom) koju izdaje nadležni Kantonalni zavod zdravstvenog osiguranja, putem nadležnih gradskih poslovnica.

II. Prava iz zdravstvenog osiguranja

Prava iz zdravstvenog osiguranja se ostvaruju preko poslovnica Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo.

Putem ovih poslovnica se vrši:

- prijava i odjava osiguranja,
- promjene u osiguranju,
- ovjera zdravstvenih knjižica,
- ovjera prijedloga o potrebi ortopedskih pomagala,
- kontrola naknade bolovanja prema sjedištu obveznika uplate doprinosa.

Prava iz zdravstvenog osiguranja su:

1. Pravo na **zdravstvenu zaštitu**, obuhvata:

- *Primarnu zdravstvenu zaštitu* (djelatnosti porodičnog doktora medicine, opće medicine, školske medicine, higijensko-epidemiološku zaštitu, zubozdravstvenu zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, medicinu rada, zaštitu žena i djece, dijagnostičku i apotekarsku djelatnost);
- *Specijalističko konsultativnu zdravstvenu zaštitu* (mjere, aktivnosti i postupci koji se poduzimaju u cilju dijagnosticiranja, liječenja i medicinske rehabilitacije oboljelih kada nije potrebno bolničko liječenje);
- *Bolničku zdravstvenu zaštitu* (mjere, aktivnosti i postupci koji se poduzimaju u cilju dijagnosticiranja, liječenja i medicinske rehabilitacije oboljelih u odgovarajućim stacionarnim zdravstvenim ustanovama);
- *Pravo na lijekove* (Kanton Sarajevo je regulisao Odlukom o listi lijekova koji se propisuju na teret sredstava Kantonalnog zavoda);
- *Pravo na korištenje ortopedskih i drugih pomagala;*

- Lica osigurana preko Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo imaju *pravo liječenja i u drugim kantonima, Distriktu Brčko i drugom entitetu, ukoliko se radi o hitnim slučajevima*;
 - Prilikom odlaska u inozemstvo, u zemljama sa kojima postoje zaključeni ugovori o socijalnom osiguranju, osigurana lica mogu, pod određenim uvjetima, koristiti zdravstvenu zaštitu u hitnim slučajevima.
2. **Naknada putnih troškova** u vezi sa korištenjem zdravstvene zaštite,
 3. **Naknada plaće** za vrijeme privremene spriječenosti za rad koja pripada samo **licima u radnom odnosu**.

Jedina razlika u pravima između osiguranika i članova njihovih porodica koje osiguravaju – osiguranih lica, je u tome što osiguranici ostvaruju ova prava po osnovu radnog odnosa, pa prema tome, imaju pravo na naknadu plaće za vrijeme privremene spriječenosti za rad (jer je ovo pravo vezano za pravo iz radnog odnosa).

Glava VII

POSREDOVANJE U ZAPOŠLJAVANJU

I. Šta je to posredovanje u zapošljavanju?

Posredovanje u zapošljavanju obuhvata sve radnje i mjere poduzete u svrhu povezivanja nezaposlene osobe koja traži zaposlenje, kao i zaposlene osobe koja traži promjenu u zaposlenju, sa poslodavcima kojima je potreban zaposlenik radi zasnivanja radnog odnosa, odnosno zaključivanja ugovora o radu ili radnog angažovanja.

U postupku posredovanja uzima se u obzir:

- postojanje poslova sa slobodnim radnim mjestima,
- sposobnosti osoba za koje se posreduje u zapošljavanju,
- njihove lične zahtjeve,
- dužinu čekanja posla,
- po potrebi ispitivanje psihološke sposobnosti,
- sklonosti prema radu na određenim radnim mjestima,
- zdravstveno stanje.

II. Postupak posredovanja

A. Nezaposlena osoba

Nezaposlenom osobom se smatra osoba sposobna za rad koja nije u radnom odnosu, a koja:

- a) nema registrirano privredno društvo ili drugo pravno lice, odnosno ne ostvaruje dividendu po osnovu udjela u privrednom društvu ili drugom pravnom licu,
- b) nema registriran obrt,

- c) se ne bavi poljoprivrednom djelatnošću,
- d) nije uživalac penzije prema propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju,
- e) nije redovan učenik/ca ili student/ica,
- f) ostvaruje prihod po bilo kojem osnovu,
- g) aktivno traži posao.

B. Dužnost nezaposlene osobe

Nezaposlena osoba dužna je, po završetku školovanja, prijaviti se na evidenciju nezaposlenih osoba kod Zavoda za zapošljavanje u mjestu svog prebivališta.

Pravovremenom registracijom u svom općinskom Zavodu za zapošljavanje stiču se prava na:

- usluge posredovanja u zapošljavanju,
- informiranje o mogućnostima zapošljavanja različitih kategorija nezaposlenih,
- osiguranje za slučaj nezaposlenosti i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba.

Prijavljivanje se vrši u općinskim Zavodima za zapošljavanje prema mjestu prebivališta. Potrebno je pojaviti se lično i donijeti:

- Radnu knjižicu ovjerenu u općini, gdje treba predložiti dokaz o stručnoj spremi – svjedodžbu (diplomu) o završenom obrazovanju i ostaviti ovjerene kopije dokumenata,
- Ličnu kartu i prijavu mjesta prebivališta,
- Izjavu o ispunjavanju uvjeta za dobivanje statusa nezaposlene osobe (utvrđeni obrazac u Zavodu).

C. Rokovi za prijavljivanje Zavodu za zapošljavanje

Obavezni rokovi za prijavljivanje Zavodu za zapošljavanje kako bi stekli prava:

- 90 dana nakon završetka školske godine u kojoj je završeno redovno školovanje, odnosno od dana položenog ispita, ako je osoba prije toga izgubili pravo na zdravstvenu zaštitu,
- osobe koje su prema propisima o školovanju izgubile status učenika/ce, odnosno redovnog/e studenta/ice ili su prekinule redovno školovanje zadržavaju pravo na zdravstvenu zaštitu u trajanju od jedne godine od dana prekida školovanja, ako su se prijavile Zavo-

du za zapošljavanje u roku od 30 dana od prekida školovanja i ako pravo na zdravstvenu zaštitu ne mogu ostvariti po drugom osnovu. Nakon što se nezaposlena osoba prijavi na evidenciju nezaposlenih, dužna je da se redovno javlja službi/zavodu, a najmanje jedanput u sljedećim rokovima, i to po isteku:

- 30 dana – ako ostvaruje pravo na novčanu naknadu i penzijsko-invalidsko osiguranje,
- 60 dana – ako ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu,
- 90 dana – ako ne ostvaruje prava po osnovu nezaposlenosti.

Osoba koja traži posao, a nema status nezaposlene osobe, nije dužna da se redovno javlja službi za zapošljavanje.

Ukoliko nezaposlena osoba prođe proceduru izbora i odabira za neki posao u postupku posredovanja, ne smije odbiti ponuđeni posao ako za to nema opravdane razloge.

D. Zavodi za zapošljavanje

Zavodi za zapošljavanje u općinama djeluju u okviru Sektora za posredovanje u zapošljavanju i socijalnu sigurnost nezaposlenih lica. Zadatak zaposlenih u Zavodima je da:

- evidentiraju lica koja traže zaposlenja prema stručnoj kvalifikaciji, iskustvu i da posreduju u zapošljavanju. Da nezaposlena evidentirana lica, ukoliko postoje mogućnosti, upute na profesionalnu orijentaciju, stručno osposobljavanje ili stručnu prekvalifikaciju,
- da od poslodavca dobiju tačna obavještenja o slobodnim radnim mjestima i o uvjetima koje trebaju ispunjavati radnici koji će biti upućeni na ta radna mjesta,
- da na slobodna radna mjesta upućuju kandidate koji posjeduju potrebne stručne i fizičke sposobnosti.

E. Procedura kod posredovanja pri zapošljavanju

Poslove posredovanja pri zapošljavanju Kantonalna služba za zapošljavanje obavlja na osnovu prijave i saznanja o potrebama za zaposlenikom, evidencije zaposlenih i drugih osoba koje traže zaposlenje, te u neposrednoj saradnji sa poslodavcem i nezaposlenim osobama.

Prijavu potrebe za zaposlenikom podnosi poslodavac čije je sjedište na području Kantona Sarajevo na propisanim obrascima Službi za zapošljavanje Kantona Sarajevo.

Nakon primitka prijave od strane poslodavca, Služba za zapošljavanje objavljuje oglas u roku od 3 dana.

Kantonalna služba za zapošljavanje će protekom oglasnog roka poslodavcu uputiti tražene zaposlenike koji odgovaraju zahtjevu iz prijave. Kantonalna služba za zapošljavanje dužna je provjeriti da li su se upućene osobe prijavile poslodavcu i prihvatile ponuđeni posao, odnosno da li je radno mjesto popunjeno.

Nezaposlena osoba može dogovoriti sa određenim poslodavcem da se prijavi na poziv za dodjelu podsticaja/subvencija u skladu sa procedurama određenim javnim oglasom i na taj način sebi olakšati zaposlenje. Ukoliko nezaposlena osoba neopravdano odbije zaposlenje ponuđeno posredovanjem Kantonalne službe, smatra se nezainterosovanom za zapošljavanje i prestaje se voditi na evidenciji nezaposlenih osoba.

Opravedanim razlogom za odbijanje ponuđenog zaposlenja smatra se naročito:

- bolest,
- teška bolest užeg člana porodice (bračni drug, djeca – bračna i vanbračna, usvojena i pastorčad),
- duže odsustvo iz mjesta prebivališta.

Služba za zapošljavanje prestaje voditi osobu kao nezaposlenu u osnovnoj evidenciji ako ta osoba:

1. zasnjuje radni odnos,
2. odbije odgovarajući posao,
3. bude zatečena na radu bez ugovora o radu ili pisane izjave poslodavca, odnosno rješenja o zasnivanju radnog odnosa ili o postavljenju,
4. registrira privredno društvo ili drugo pravno lice, odnosno ostvari dividendu po osnovu udjela u privrednom društvu ili drugom pravnom licu,
5. registrira obrt,
6. počne se baviti poljoprivrednom djelatnošću,
7. ispunji uvjete za penziju prema propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju,
8. stupi na odsluženje vojnog roka,
9. stupi na izdržavanje kazne zatvora, mjere sigurnosti, zaštitne ili vaspitne mjere u trajanju dužem od šest mjeseci,
10. navršši 65 godina života,

11. odbije uključiti se u obrazovanje na istom stepenu stručne spreme u cilju povećanja njene mogućnosti, a koje je organizovala i troškove snosi Služba za zapošljavanje, ili ako bez opravdanoga razloga prekine, odnosno ne završi obrazovanje,
12. ne javi se službi za zapošljavanje u dva uzastopna roka, a ne obavijesti Službu za zapošljavanje o opravdanim razlozima nejavljanja,
13. ne ispunjava uvjete o aktivnom traženju posla,
14. odjavi se sa evidencije,
15. primi novčanu naknadu u skladu sa članom 30.a Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba,
16. postane redovan/na učenik/ca ili student/ica,
17. za vrijeme obavljanja pripravnčkog staža.

Osoba koja se briše sa evidencije nezaposlenih može se ponovo prijaviti na evidenciju nakon prestanka okolnosti zbog kojih se prestala voditi. Kad se te okolnosti otklone i osoba se ponovo prijavi na evidenciju nezaposlenih, osoba stiče sva prava u pogledu beneficija i ima tretman osobe koja se prvi put prijavljuje na evidenciju nezaposlenih.

III. Kako se obezbjeđuje materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih osoba?

Pod pravima iz materijalne i socijalne sigurnosti koje nezaposlene osobe mogu ostvariti su:

- novčana naknada,
- zdravstveno osiguranje,
- penzijsko i invalidsko osiguranje.

A. Novčana naknada

Novčanu naknadu za vrijeme nezaposlenosti ostvaruju osobe sa invaliditetom, koje su ostvarile pravo na novčanu naknadu za njegu i pomoć od strane druge osobe u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Kantona Sarajevo i u skladu sa Zakonom o dopunskim pravima boraca – branitelja Bosne i Hercegovine.

Uvjeti za ostvarivanje prava na novčanu naknadu za nezaposlenu osobu su:

- Minimalno 8 mjeseci radnog staža, puno radno vrijeme, neprekidno ili sa prekidima u posljednjih 18 mjeseci;
- Prijava Zavodu i podnošenje zahtjeva za ostvarivanje prava na novčanu naknadu u roku od 30 dana od dana prestanka radnog odnosa;
- Izmireni doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti;
- Da nezaposlena osoba nije svjesno doprinijela prestanku radnog odnosa.

Ovi uvjeti moraju biti kumulativno ispunjeni. Novčana naknada se isplaćuje 3, 6, 9, 12, 15, 18 ili 24 mjeseca, ovisno od vremena provedenog na radu i iznosi 40% prosječne neto plaće isplaćene u Federaciji BiH u posljednja tri mjeseca prije prestanka radnog odnosa.

B. Pravo na zdravstveno osiguranje

Ovo pravo nezaposlene osobe ostvaruju ako ispunjavaju uvjete predviđene Federalnim zakonom o zdravstvenom osiguranju. Prema ovom Zakonu, nezaposlena osoba će biti zdravstveno osigurana ako se Zavodu prijavi u roku:

- 30 dana nakon prestanka radnog odnosa,
- 90 dana nakon završetka školovanja,
- 30 dana nakon otpuštanja iz ustanove za izvršenje kaznenih sankcija, iz zdravstvene ustanove, ako je bila primjenjena mjera obaveznog liječenja u zdravstvenoj ustanovi ili obaveznog liječenja alkoholičara i narkomana,
- 90 dana nakon razvoda braka, ako je razvedeni supružnik mlađi od 45 godina (žena), odnosno 60 godina (muškarac), ako su joj/mu sudskom odlukom povjerena djeca na čuvanje i odgajanje i dok djeca imaju pravo na izdržavanje.

C. Pravo na penzijsko osiguranje

Pravo na uplatu doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje ima nezaposlena osoba kojoj nedostaju do tri godine za sticanje uvjeta za ostvarivanje prava na starosnu penziju, u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju.

IV. Postupak ostvarivanja prava po osnovu nezaposlenosti

Postupak ostvarivanja prava po osnovu nezaposlenosti pokreće se na zahtjev nezaposlene osobe.

Uz zahtjev za ostvarivanje novčane naknade za slučaj nezaposlenosti prilažu se dokazi relevantni za rješavanje po zahtjevu.

Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo utvrđuje formu zahtjeva i način podnošenja, kao i potrebnu ostalu dokumentaciju koja se mora priložiti uz zahtjev.

Glava VIII

OBRAZOVANJE

O obrazovanju generalno

Pravo na obrazovanje je jedno od temeljnih ljudskih prava. Obrazovanje predstavlja jedno od ključnih faktora za ostvarivanje drugih prava i pokretačka je snaga u osnaživanju djece i odraslih da sami oblikuju svoju budućnost, izađu iz siromaštva i uzmu puno učešće u životu svoje zajednice. U tom smislu, pravo na obrazovanje je usko vezano sa pravom na rad. Svaki pojedinac ima pravo na obrazovanje, i vlasti na svim nivoima, uključujući općinu, dužne su osigurati ostvarivanje ovog prava. U Federaciji BiH, obrazovanje je oblast u nadležnosti kantona.

I. Šta je osnovno obrazovanje, koliko traje, koja je starosna dob djeteta za upis?

Osnovno obrazovanje je obavezno, besplatno i dostupno svima. Redovno osnovno obrazovanje znači pohađanje redovne osnovne škole u trajanju od devet godina, i to za djecu od šest do petnaest godina starosti i obavezno je. Osim toga, dijete koje će do 1. marta tekuće godine navršiti 5 i po godina života mora biti upisano u osnovnu školu.

A. Kako se vrši izbor škole?

Djeci se mora omogućiti pohađanje škole koja je najbliža njihovom mjestu stanovanja. U izuzetnim okolnostima, dijete može pohađati drugu osnovnu školu koja je izvan školskog područja u kojem živi, ali samo na zahtjev roditelja ili staratelja.

B. Kada se vrši upis djece u školu?

Upis u redovnu osnovnu školu obavlja se u aprilu i augustu na osnovu spiskova budućih učenika koje školama dostavlja nadležni organ općine na čijoj se teritoriji škola nalazi.

Ocjenu sposobnosti djece pri upisu u osnovnu školu obavlja komisija sastavljena od pedagoga (pedagoga-psihologa ili psihologa) i nastavnika razredne nastave, uz prethodno pribavljeno ljekarsko uvjerenje nadležne zdravstvene ustanove.

Ocjenu sposobnosti djece s oštećenjima sluha i govora vrši Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju, djece oštećenog vida Centar za slijepu i slabovidnu djecu.

C. Kada počinje i završava nastava?

Školska godina traje od 01. septembra tekuće do 31. augusta naredne godine. Ministarstvo propisuje školski kalendar za svaku školsku godinu i objavljuje ga najkasnije 10 dana prije početka nastave. Nastava u osnovnoj školi izvodi se po polugodištima i traje 37 radnih sedmica. O završenom osnovnom obrazovanju učeniku/učenici se izdaje svjedožba, koja je javna isprava.

D. Da li se osnovna škola može pohađati naknadno, poslije 15. godine života?

Odrasle osobe, koje su starije od 15 godina, mogu sticati osnovno obrazovanje u skladu sa nastavnim planom i programom za odrasle koje odredi Agencija za nastavne planove i programe.

E. Šta ako je dijete pripadnik nacionalne manjine?

Dijetetu koje je državljanin Bosne i Hercegovine, a koje se smatra pripadnikom nacionalne manjine, osigurat će se nastava maternjeg jezika u osnovnoj školi u koju je upisano. Nastava maternjeg jezika se može odvijati u razredu, u zasebnom razredu, grupi ili pojedinačno.

F. Šta ako dijete ima posebne potrebe?

Rad sa djecom sa posebnim potrebama odvija se u specijalnim školama, ali i u redovnim osnovnim školama. Mogućnost prelaska učenika iz specijalne u redovnu školu zavisi od pedagoškog, psihološkog, defekto-

loškog, logopedskog i socijalnog statusa učenika, a ovu procjenu vrši specijalna osnovna škola ili ustanova.

Ako se procijeni da dijete može pohađati redovnu nastavu, ono ima pravo da bude u redovnim odjeljenju, a može se organizovati i kao rad u manjim grupama ili kao pojedinačni rad sa nastavnikom/nastavnicom – defektologom.

Kako roditelji učestvuju u radu škole?

Svaka osnovna škola ima Vijeće roditelja koje se bira za tekuću školsku godinu, a čine ga po jedan roditelj učenika/učenica iz svakog odjeljenja. Vijeće roditelja prezentira stavove roditelja školskom odboru i doprinosi razvijanju komunikacije između učenika/učenica, nastavnika, roditelja i zajednice.

Nadzor nad zakonitošću rada i stručni nadzor

Nadzor nad zakonitošću rada i inspekcijski nadzor, kao i stručni nadzor rada javnih ustanova i ustanova iz oblasti osnovnog odgoja i obrazovanja vrši Ministarstvo.

Svaka osnovna škola ima svoje organe upravljanja. Zakonski minimum organa upravljanja je:

1. Organ upravljanja u osnovnoj školi je školski odbor.
2. Organ rukovođenja je direktor/direktorica škole.
3. Organ kontrole poslovanja u osnovnoj školi je nadzorni odbor.

II. Srednje obrazovanje

Novi Zakon o srednjem obrazovanju je usvojen 01. septembra 2010. godine, kada je i počela njegova primjena. Provođit će se od 2010/2011. školske godine. Odredbe ovog zakona omogućavaju svim učenicima u KS koji završe osnovnu školu da nastave školovanje, a nastavnici će biti dužni da ih usmjeravaju. Ovim Zakonom je uvedeno obavezno srednje obrazovanje u trajanju od jedne ili dvije godine, sa mogućnošću sticanja stručne spreme I i II stepena, ali ne i sticanja srednje stručne spreme. Obavezno srednje obrazovanje u trajanju od dvije godine ostavlja mogućnost učenicima da nakon završenog ovog obrazovanja, završe i treći razred škole (uz polaganje razlike predmeta) i steknu srednju stručnu spremu.

Koliko traje srednje obrazovanje?

Školovanje redovnih učenika u srednjoj školi traje tri ili četiri godine, nakon čega se stiče srednja stručna sprema trećeg ili četvrtog stepena. U srednjoj školi se mogu realizovati određeni programi stručnog obrazovanja prvog i drugog stepena stručne spreme, međutim, time se ne stiče srednja stručna sprema.

Koji su tipovi srednjih škola?

Vrste srednjih škola su gimnazije, srednje škole za stručno obrazovanje i obuku, srednje vjerske škole i srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama. Po završetku srednjeg obrazovanja, polaže se matura ili završni ispit.

Da li je obrazovanje u srednjim školama besplatno?

Da, redovno obrazovanje učenika u srednjim školama, kao javnim ustanovama, je besplatno.

Kako se vrši upis u srednje škole?

Učenici se upisuju u prvi razred srednje škole na osnovu javnog konkursa koji se u dnevnim novinama objavljuje najkasnije dva mjeseca prije početka školske godine.

Učenik/ca se može upisati u prvi razred srednje škole pod uvjetom da do kraja tekuće godine ne navršava 18 godina života, a sa posebnim obrazovnim potrebama ova starosna granica iznosi 22 godine života.

Kakve su to srednje škole za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama?

Srednja škola za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama je škola koja je svojim programima i drugim uvjetima rada prilagođena učenicima koji zbog fizičkih, psihofizičkih ili bilo kojih drugih razloga imaju poteškoće u savladavanju nastavnih planova i programa, odnosno kada su obrazovanje i odgoj po posebnim programima njihov najbolji interes. Obrazovanje učenika sa posebnim obrazovnim potrebama je od prioritetnog interesa i sastavni je dio jedinstvenog obrazovnog sistema. Osnovni cilj obrazovanja učenika sa posebnim obrazovnim potrebama je da se svim učenicima daju iste mogućnosti učešća i uživanja koristi od obrazovanja i uključivanja u društvo, u skladu sa njihovim individualnim mogućnostima.

Koliko traje školska godina?

Nastava u prvom polugodištu počinje prvog radnog dana u septembru i završava se po pravilu nakon navršenih 17 nastavnih sedmica.

Zimski odmor za učenike traje četiri sedmice i koristi se, po pravilu, nakon završetka prvog polugodišta.

Nastava u drugom polugodištu počinje poslije zimskog odmora i završava se nakon ispunjenja planiranog godišnjeg fonda nastavnih časova.

Organiziranje nastave i trajanje nastavnog časa!

Srednja škola organizira redovnu nastavu u petodnevnoj radnoj sedmici. Nastavni čas općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave u srednjoj školi traje 45 minuta, a praktične nastave u preduzećima i drugim institucijama 60 minuta.

U srednjoj školi za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama nastavni čas traje 40 minuta.

Ukupno opterećenje učenika u nastavi ne može iznositi više od sedam časova dnevno, odnosno 35 časova sedmično.

Kako učenici i roditelji učestvuju u radu škole?

Vijeće učenika bira se svake godine i čine ga predstavnici odjeljenjskih zajednica. Učenici u školi mogu formirati i udruženja učenika pojedinih razreda. Vijeće učestvuje u pitanjima koja se tiču nastave, vannastavnih aktivnosti, ekskurzija, maloljetničke delinkvencije i drugih pitanja. Roditelji učestvuju preko Vijeća roditelja, a čini ga po jedan roditelj iz svakog odjeljenja škole. Vijeće roditelja učestvuje u poboljšanju uslova rada škole, razvijanju bolje komunikacije između učenika i nastavnika, te suzbijanju maloljetničke delinkvencije.

Tko ima pravo dobiti svjedodžbu i diplomu?

Učeniku koji sa uspjehom završi razred, srednja škola izdaje svjedodžbu o završenom razredu.

Učeniku koji s uspjehom položi maturu, odnosno završni ispit, srednja škola izdaje odgovarajuću diplomu o završenoj srednjoj školi.

Učenik/ca koji/a u toku srednjeg obrazovanja postigne u svim razredima odličan uspjeh i ima primjerno vladanje, pod određenim uvjetima može biti oslobođen/a polaganja dijela mature.

III. Visoko obrazovanje

Visoko obrazovanje je djelatnost od posebnog interesa za Kanton.

Koliko ima visokoškolskih ustanova u Kantonu Sarajevu?

Pored Univerziteta, u Sarajevu postoje i djeluju još četiri privatna univerziteta i dva fakulteta.

Šta je to univerzitet?

Univerzitet je autonomna, akreditirana i licencirana visokoškolska ustanova koja se bavi nastavnim, naučnonastavnim, umjetničkim, umjetničkonastavnim i naučnoistraživačkim radom, koja nudi akademske stepene sva tri ciklusa studija i realizira najmanje pet različitih nastavnih programa iz najmanje tri naučne oblasti – prirodne nauke, tehničke nauke, biomedicina i zdravstvo, biotehničke nauke, društvene nauke i humanističke nauke, sa ciljevima koji uključuju unapređenje visokog obrazovanja, odnosno naučni, kulturni, društveni i ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine i Kantona; promociju demokratskog, građanskog društva; postizanje najviših standarda nastave i naučnoistraživačkog i stručnog rada u skladu sa zakonom.

Zašto je važno da visokoškolska ustanova bude akreditirana i licencirana?

Akreditacija je proces koji se vodi na osnovu kriterija definiranih od strane, ili u ime vlasti, nadležnih za visoko obrazovanje radi donošenja rješenja kojim se utvrđuje da visokoškolska ustanova ispunjava općeprihvaćene standarde u pogledu organizacije rada, raspoloživih prostornih, materijalno-tehničkih i kadrovskih resursa, kvaliteta obrazovnog procesa, studijskih programa i kvalifikacija, odnosno zvanja koja dodjeljuje, a koja u skladu sa važećim zakonom njihovom nosiocu daju određena prava, odnosno pristup narednoj fazi obrazovanja, te pravo korištenja stečenih zvanja.

Licenciranje predstavlja proces provjere ispunjenosti utvrđenih kriterija za rad akreditirane visokoškolske ustanove radi dodjele dozvole (licence) za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja u skladu sa zakonom.

Licencom se utvrđuju vrsta ustanove, akreditirani studijski programi, maksimalan broj studenata koji se mogu upisati na studijske programe sva tri ciklusa, kao i stepeni, odnosno diplome koje visokoškolska ustanova može dodjeljivati.

Da li je zagantirana ravnopravnost na visokoškolskim ustanovama?

Djelatnost visokog obrazovanja je usmjerena ka punom razvoju ljudske ličnosti, poštivanju ljudskih prava, građanskih i drugih demokratskih, akademskih, zakonskih i ustavnih načela i sloboda.

Na akreditiranoj i licenciranoj visokoškolskoj ustanovi ne može se ograničiti pristup visokom obrazovanju, direktno ili indirektno, prema bilo kojoj stvarnoj ili pretpostavljenoj osnovi suprotnoj Ustavu, zakonima i međunarodnom pravu, kao što su spol, rasa, seksualna orijentacija, fizički ili drugi nedostatak, bračno stanje, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom zajednicom, imovina, rođenje ili prema nekom drugom statusu.

Koje vrste visokoškolskih ustanova postoje?

Visokoškolska ustanova može se osnovati kao univerzitet ili kao visoka škola.

Kako se stiče status studenta/ice?

Status studenta/ice stiče se upisom na odgovarajući studijski program visokoškolske ustanove.

Prijem i upis u prvu studijsku godinu vrši se na osnovu konačnih rezultata javnog konkursa.

Konkurs za upis na studijske programe raspisuje visokoškolska ustanova.

Da li se može izgubiti status studenta/ice?

Studentu/ici može prestati status studenta/ice, a student/ica može izgubiti status studenta/ice vlastitom krivicom.

Status studenta/ice prestaje:

- a) okončanjem ciklusa studija,
- b) ispisom sa visokoškolske ustanove,
- c) isključenjem sa visokoškolske ustanove,
- d) kada student/ica ne okonča studij u roku koji je određen.

U koliko ciklusa se organizira visoko obrazovanje?

Visoko obrazovanje organizira se u tri ciklusa:

- I. Prvi ciklus vodi do akademskog zvanja završenog dodiplomskog studija (the degree of Bachelor) ili ekvivalenta, stečenog nakon najmanje tri i najviše četiri godine studija nakon sticanja svjedočanstva o završenoj srednjoj školi, koji se vrednuje sa najmanje 180, odnosno 240 ECTS bodova.
- II. Drugi ciklus vodi do akademskog zvanja magistra ili ekvivalenta, stečenog nakon završenog dodiplomskog studija, traje jednu ili dvije godine, a vrednuje se sa 60, odnosno 120 ECTS bodova, i to tako da u zbiru s prvim ciklusom nosi 300 ECTS bodova.
- III. Treći ciklus vodi do akademskog zvanja doktora ili ekvivalenta, traje tri godine i vrednuje se sa 180 ECTS bodova.

Jedan semestar studija nosi 30 ECTS bodova u svakom ciklusu.

Za studij medicinske grupe nauka prvi ciklus se vrednuje do 360 ECTS bodova.

Na koji način student/ica može pohađati visokoškolsku ustanovu?

Studij na visokoškolskoj ustanovi se može pohađati redovno, vanredno, učenjem na daljinu, ili kombiniranjem ova tri modela studiranja.

Kako su podjeljeni studijski programi?

Studijski programi podijeljeni su na studijske godine i semestre.

U skladu sa (E)CTS obim nastavnih programa iznosi 60(E)CTS studijskih bodova – kredita u jednoj studijskoj godini, odnosno 30 (E)CTS studijskih bodova – kredita u jednom semestru.

Broj studijskih bodova – kredita za pojedini predmet određuje se prema broju sati nastave, (predavanja, vježbe, seminari), potrebnom vremenu rada studenta/ice na samostalnim zadacima, potrebnom vremenu za učenje kod pripreme za provjeru znanja i ocjenjivanje i potrebnom vremenu koje akademsko osoblje provodi u pružanju pomoći studentu/ici u sticanju potrebnog znanja.

Jedan (E)CTS studijski bod – kredit predstavlja 25 sati ukupnog opterećenja studenta/ice kroz sve oblike njegovog/njenog rada na određenom predmetu.

Ciklusi studija i programi koji vode do akademske titule, stručnog i naučnog zvanja koje nudi visokoškolska ustanova fleksibilni su, tako da

omogućavaju mobilnost studenata u odgovarajućim fazama, sa dodjelom (E)CTS bodova – kredita i/ili kvalifikacija, zavisno od rezultata rada koje je student/ica ostvario/la.

Kod utvrđivanja pravila studiranja visokoškolska ustanova osigurava poštivanje važećeg evropskog sistema prenosa bodova – kredita.

Kako se vrednuje znanje studenata?

Uspjeh studenta/ice na ispitu i drugim oblicima provjere znanja, vrednuje se i ocjenjuje sistemom usporedivim sa (E)CTS sistemom kako slijedi:

- a) 10 (A) – izuzetan uspjeh bez grešaka ili sa neznatnim greškama, nosi 95-100 bodova,
- b) 9 (B) – iznad prosjeka, sa ponekom greškom, nosi 85-94 boda,
- c) 8 (C) – prosječan, sa primjetnim greškama, nosi 75-84 boda,
- d) 7 (D) – općenito dobar, ali sa značajnijim nedostacima, nosi 65-74 boda,
- e) 6 (E) – zadovoljava minimalne kriterije, nosi 55-64 boda,
- f) 5 (F, FX) – ne zadovoljava minimalne kriterije, manje od 55 bodova.

Koji oblici provjere znanja studenta/ice postoje?

Oblici provjere znanja studenta/ice mogu biti pismeni, usmeni i praktični. Provjera znanja je u pravilu pismena i vrši se putem testa ili pismenog rada.

Rezultati pismenog dijela ispita moraju biti objavljeni u roku od pet dana od dana održavanja ispita, uz obavezno oglašavanje termina u kojem student/ica može izvršiti uvid u svoj rad. Svi oblici provjere znanja su javni.

Pismeni ispitni radovi studenata se čuvaju do kraja studijske godine.

Kako teče postupak za provjeru znanja studenta/ice?

Rad studenta/ice prati se i ocjenjuje kontinuirano u toku semestra, odnosno studijske godine. Provjera znanja se vrši dodjeljivanjem bodova za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja u toku semestra, kao i na završnom ispitu, na kojem se utvrđuje konačna ocjena. U strukturi ukupnog broja bodova, najmanje 50% bodova mora biti predviđeno za aktivnosti i provjere znanja u toku semestra.

Završni ispit se u strukturi ukupnog broja bodova može vrednovati sa najviše 50% bodova.

Koliko termina za polaganje ispita student/ica može imati u jednom danu?

Visokoškolska ustanova je obavezna organizirati i utvrditi termine polaganja ispita tako da student/ica može biti opterećen/a polaganjem najviše jednog ispita u jednom danu.

Ako student/ica nije zadovoljan/na postignutom ocjenom, može li tražiti ponavljanje ispita pred komisijom?

Student/ica koji/a nije zadovoljan/na postignutom ocjenom na ispitu može, u roku od 24 sata nakon saopćenja ocjene, pismeno tražiti da ispit ponovi pred komisijom. Zahtjev za ponavljanje ispita mora biti obrazložen.

Dekan, odnosno direktor visoke škole imenuje predsjednika i dva člana ispitne komisije u roku od 24 sata od prijema, ako ocijeni da je zahtjev osnovan.

Predmetni nastavnik čijom ocjenom student/ica nije bio/la zadovoljan/na ne može biti predsjednik komisije, a jedan član komisije mora biti iz drugog nastavnog predmeta, ali iz iste ili srodne nastavne oblasti.

Dekan, odnosno direktor visoke škole, određuje termin polaganja ispita u roku od tri dana od dana podnošenja osnovanog zahtjeva studenta/ice.

Koliko studijskih bodova student/ica može prenijeti u narednu godinu?

Student/ica može prenijeti u narednu godinu studija, unutar jednog ciklusa studija, najviše šest (E)CTS studijskih bodova – kredita, ili najviše jedan nepoloženi predmet, ukoliko on nosi više od šest (E)CTS studijskih bodova – kredita, pod uvjetom da nepoloženi predmet koji se prenosi u narednu studijsku godinu nije preduvjet za slušanje drugog predmeta u narednoj studijskoj godini.

Student/ica koji/a obnavlja studijsku godinu obavezan/a je ponovo prisustvovati realizaciji nastave iz predmeta koje nije položio/la.

Kada je ciklus studija završen?

Studij određenog ciklusa smatra se uspješno završenim kada je student/ica položio/la sve ispite i odbranio/la završni rad, ukoliko je predviđen studijskim programom tog ciklusa studija.

Ima li student/ica, nakon završenog ciklusa studija, pravo na diplomu?

Visokoškolska ustanova je ovlaštena da organizira cikluse studija i dodjeljuje diplome za koje je licencirana i akreditirana.

Po završetku svakog ciklusa studija studentu/ici se izdaje diploma kojom se potvrđuje da je student/ica završio/la određeni ciklus studija i stekao/la pravo na određenu akademsku titulu, odnosno stručno i naučno zvanje.

Diploma koju izdaje visokoškolska ustanova predstavlja javnu ispravu.

**KONTAKT INFORMACIJE
CENTRA ZA SOCIJALNI RAD I
SLUŽBI SOCIJALNE ZAŠTITE
KANTONA SARAJEVO**

**JU "Kantonalni centar
za socijalni rad"**

Azize Šaćirbegović 2

Sarajevo

info@kcsr.ba

Tel. 033/524-444

Fax 033/524-543

Služba socijalne zaštite

Općina Stari grad

Fra Grge Martića 4

Sarajevo

sszosg@bih.net.ba

Tel. 033/551-110

Fax 033/200-348

Služba socijalne zaštite

Općina Centar

Zaima Šarca 13

Sarajevo

sszoc@bih.net.ba

Tel. 033/565-500

Fax 033/206-384

Služba socijalne zaštite

Općina Novo Sarajevo

Azize Šaćirbegović 98

Sarajevo

sszons@bih.net.ba

Tel. 033/525-939

Fax 033/525-876

Služba socijalne zaštite

Općina Novi grad

Gatačka 78

Sarajevo

sszsong@bih.net.ba

Tel. 033/768-710

Fax 033/541-101

Služba socijalne zaštite

Općina Ilidža i Trnovo

12. mart 5

Sarajevo

sszoi@bih.net.ba

Tel. 033/761-510

Fax 033/625-715

Služba socijalne zaštite

Općina Hadžići

Hadželi do br. 185

Sarajevo

centerhadzici@hotmail.com

Tel. 033/475-848

Fax 033/475-841

Služba socijalne zaštite

Općina Vogošća

Omladinska 41

Vogošća

sszsov@bih.net.ba

Tel. 033/432-651

Fax 033/424-440

Služba socijalne zaštite

Općina Ilijaš

Ivana Franje Jukića 2

Ilijaš

ilijas@kcsr.ba

Tel. 033/428-910

Fax 033/428-911

U okviru općinskih administracija, svake od općina Kantona Sarajevo, nalaze se i Službe za rad, zdravstvo, socijalna pitanja i izbjeglice.

Općina Stari Grad Sarajevo

Ul. Zelenih beretki 4
info@starigrad.ba
Tel. 033/282-504, 033/282-397

Općina Centar Sarajevo

Ul. Mis Irbina 1
webmaster@centar.ba
Tel. 033/562-300
Fax 033/562-400

Općina Novo Sarajevo

Ul. Zmaja od Bosne 55
Tel. 033/492-100
Fax 033 644 559

Općina Novi Grad Sarajevo

Ul. Bulevar Meše Selimovića 97
info@novigradsarajevo.ba
Tel. 033/291-173, 033/291-100

Općina Ilidža Sarajevo

Ul. Samira Čatovića Kobre 1
Tel. 033/637-755, 033/637-384

Općina Hadžići Sarajevo

Ul. Hadželi 114
ohadzici@bih.net.ba
Tel. 033/475-900
Fax 033/475-952

Općina Vogošća Sarajevo

Ul. Jošanička 80
opcina@vogosca.ba
Tel. 033/430-805, 033/433-586
Fax 033/430-806

Općina Ilijaš Sarajevo

Ul. Ilijaške brigade 6
biz@ilijas.ba
Tel. 033/580-639, 033/580-640
Fax 033/580-641

Općina Trnovo Sarajevo

Ul. Trnovo bb
Tel. 033/439-107

KONTAKT INFORMACIJE ZAVODA I GRADSKIH POSLOVNICA ZAVODA ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KANTONA SARAJEVO

Zavod zdravstvenog osiguranja

Kantona Sarajevo

Ložionička 2
Sarajevo
kzzobib@lol.ba
Tel. 033/725-200
Fax 033/725-298
Info telefon 033/725-222

Gradske poslovnice

Stari Grad i Centar

Hamdije Kreševljakovića 14
Tel. 033/666-712

Novo Sarajevo i Novi Grad

Zmaja od Bosne bb
Tel. 033/725-275

Ilidža i Trnovo

Emira Bogunića Čarlija 17
Tel. 033/761-240

Hadžići

Hadželi 169
Tel. 033/420-107

Ilijaš

126. Ilijaške brigade 52
Tel. 033/428-791

Vogošća

Jošanička 83
Tel. 033/435-671

**KONTAKT INFORMACIJE
JAVNE USTANOVE SLUŽBE ZA
ZAPOŠLJAVANJE I BIROA ZA
ZAPOŠLJAVANJE KANTONA
SARAJEVO****JU Služba za zapošljavanje**

Kantona Sarajevo
Ul. Đoke Mazalića 3
Tel. 033/204-150
Fax 033/251-260

Biro Centar

Ul. Mehmeda Spahe do br. 12
birocentar@juszks.com.ba
Tel. 033/554-185, 033/225-786
Fax 033/214-438

Biro Hadžići

Ul. Hadželi 128
birohadzici@juszks.com.ba
Tel. 033/428-621
Fax 033/428-620

Biro Iliđza

Ul. Mala Aleja 2
biroilidza@juszks.com.ba
Tel. 033/762-670
Fax 033/622-356

Biro Ilijaš

Ul. Ivana Franje Jukića 4
biroilijas@juszks.com.ba
Tel. 033/400-037
Fax 033/403-350

Biro Novi Grad

Ul. Teheranski trg broj od 6 – 8
bironovigrad@juszks.com.ba
Tel. 033/469-812
Fax 033/473-224

Biro Novo Sarajevo

Ul. Ložionička 5
bironovosarajevo@juszks.com.ba
Tel. 033/653-217
Fax 033/652-457

Biro Stari Grad

Ul. Sime Milutinovića 4
birostarigrad@juszks.com.ba
Tel. 033/557-247
Fax 033/557-246

Biro Trnovo

Ul. Trnovo bb
birotrnovo@juszks.com.ba
Tel. 033/439-046

Biro Vogošća

Ul. Jošanička 30
birovogosca@juszks.com.ba
Tel. 033/424-080
Fax 033/424-081

**KONTAKT INFORMACIJE
INSTITUCIJA RELEVANTNIH ZA
OBLAST OBRAZOVANJA****Ministarstvo obrazovanja i nauke
Kantona Sarajevo**

Ul. Reisa Džemaludina Čauševića 1
Tel. 033/562-128
Fax 033/562-218

